

rigorositet och att låta texten motstå forskarens egen tolkning. Analysen bör inte stanna vid slutsatsen att "representation x är homofobisk" utan placera den enskilda texten i en empirisk kontext och ett teoretiskt ramverk, undersöka dess historia och effekter, samt öppna för interna motsägelser och alternativa tolkningar.

Jag använder mig av Hall i seminariebase-rad undervisning på grundnivå kring teman som nationalism, kön, migration och globalisering. Studenterna får i uppgift att analysera en specifik kulturell text (film, nyhetsartikel, reklambild, museiutställning etc) – egenvald eller baserad på kursens tematik – utifrån Halls teori om representation. Jag ber dem undersöka hur den andre och annanhet representeras och hur vi kan förstå dessa representationer, med hjälp av frågor som: Vad är den privilegierade meningen? Vad är norm och vad är avvikande, och hur signaleras detta? Hur samspelar olika kategorier som ras, kön, klass, sexualitet, funktion? Vems blick utgår representationen från? Vilka makthierarkier bekräftas eller ifrågasätts av denna representation? Är denna representation i linje med en dominerande diskurs eller står den i motsättning till denna? Kan du identifiera motstånd, t ex i form av omkastningar av stereotyper? Vad är den historiska och politiska kontexten till detta sätt att representera annanhet? Studenternas gen-svar brukar vara positivt: en återkommande kommentar är att de lärt sig att "se det som är rakt framför ögonen på ett nytt sätt". Jag menar att just färdigheten att denaturalisera det förgivettagna och upptäcka politiska spänningsfält i det vardagliga och konkreta, är den viktigaste kunskapen kritiska kulturstudier har att erbjuda studenter i statsvetenskap.

Angreppssättet medför dock även problem som jag som lärare måste ta på allvar. Ett sådant är huruvida vi, genom att uppmärksamma och skärskåda en stereotyp, samtidigt riskerar återskapa den. Dessutom, eftersom rasism, sexism och homofobi knappast slår lika finns det en risk för att diskus-

sionen (implicit eller explicit) blir utpekande mot vissa studenter. Jag som lärare måste ha en medveten strategi för att förhindra detta, vilket nödvändiggör reflektion kring student-gruppens sammansättning samt den egna positionen, makten och ansvaret. Under mina föreläsningar brukar jag explicit diskutera risken att trots goda intentioner reproducera stereotyper. Jag uppmanar studenterna att själva fundera kring huruvida deras analyser och presentationer nödvändiggör ett upprepande av ord och bilder som kan uppfattas som sårande, och om de skulle finna att så är fallet, hur dessa ska ramas in.

Lyckas vi hantera dessa problem ger *Representation* ett utmärkt ramverk för diskussioner om kultur, makt och politik. Att studera kriget mot terrorismen genom tv-serien *Homeland*, nationell identitetskonstruktion med hjälp av Eurovision Song Contest eller gränsdragningar kring kön och funktion i Olympiska spelen är knappast banalt. Tvärtom får studenten öva sig på att se och analysera det politiska i de bilder och berättelser som omger oss i vardagen.

REFERENSER

Hall, S. – Evans, J. – Nixon, S. (red.), 2013. *Representation* (andra upplagan). London: Sage.

Emil Person är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Lunds universitet och Malmö högskola.

E-post: emil.persson@mah.se

Rätt text för rätt sak – om förutsättningar för att träna kritisk granskning av vetenskapliga texter

Linda Ekström

Min personliga favorittext heter "Fristående skolor och segregation – 'Give a dog a bad name and hang him?'" (Dahlin 2007). Texten finns med som kurslitteratur på en specialkurs om utbildningspolitik på statsvetenskap III, och valdes initialt för att erbjuda ett alternativt perspektiv på debatten kring friskolor och segregation. I texten argumenterar för-

fattaren nämligen för att den skolsegregation som uppkommit till följd av friskolereformen inte nödvändigtvis är av ondo. Efterhand har dock texten kommit att få en annan funktion inom kursen, närmare bestämt att träna studenterna att kritiskt granska vetenskapliga texter.

Vi är alla överens om att denna kunskap är en viktig akademisk kompetens och i de högre betygsstegen i betygskriterier är det ofta just färdigheter såsom att självständigt kunna värdera och kritisera akademiska texter som vi lyfter fram. Min erfarenhet är dock att det i undervisningssammanhang finns få lärandeaktiviteter kopplade till denna färdighet. Snarare förväntas den växa fram genom att studenterna successivt erhåller en slags akademisk allmänkompetens. Man tänker sig att studenterna efter hand utvecklar en känsla för den inomakademiska diskursen varpå man också utarbetar en färdighet att kritiskt granska och diskutera akademiska texter. Att man på detta sätt kan tillägna sig dessa kunskaper stämmer säkert, men att bara vänta på att kunskaperna ska uppkomma utifrån studenternas sammanlagda akademiska karriär upplevs nog inte som ett tillfredställande svar varken för relativt nya studenter eller för den didaktiskt intresserade läraren. Det bör helt enkelt utarbetas sätt att mer specifikt träna just denna kunskap och vi bör som universitetslärare försöka utveckla sådana undervisningspraktiker.

Utifrån en sådan utgångspunkt har det varit glädjande att se att den text som jag här tar avstamp ifrån fungerat så väl just som träning för studenterna i att kritisera texter på ett akademiskt sätt. När studenterna (efter introducerande diskussioner kring skillnaden mellan "tyckande" och vetenskaplig granskning och samtal kring den kritiska granskningens olika beståndsdelar) ombetts att själva faktiskt agera som statsvetare och göra det som vi statsvetare så ofta gör på seminarier och konferenser, har de lyft fram en rad relevanta invändningar. Studenterna har lokaliserat och exemplifierat en rad av de komponenter som

lyfts fram under de introducerande diskussionerna, och pekat på potentiellt sett problematiska underliggande antaganden, en selektiv användning av tidigare forskning och en ofördelaktig framställning av vissa teoretiska perspektiv hos den aktuella texten.

Men vad är det då som gör att denna text fungerat bra för just denna lärandeaktivitet? Ett första övergripande svar är att den kritiska granskningen i detta fall berör en avgränsad argumentation och en kortare text. Detta leder till att studenterna tvingas vara konkreta och precisa i sin kritik och peka ut exakt var i texten författaren exempelvis gör alltför långtgående tolkningar eller utgår ifrån problematiska premisser. Härmed undviker man alltså en typ av mer allmänt "tyckande" som enligt min erfarenhet ofta uppkommer när studenter ämnar förhålla sig kritiskt till idékomplex eller -ismer mer generellt (t.ex. "marxismen är nog bra i teorin, men den fungerar aldrig i praktiken").

Ytterligare ett möjligt – och något mer specifikt – svar i förhållande till just denna text, är att den till sin karaktär är explorativ och prövande av en relativt ny argumentationslinje, och att det därför finns potentiella diskussionspunkter som är tämligen enkla för studenterna att identifiera. Genom att studenterna tränas i att göra denna typ av kritiska granskningar där det finns konkreta saker att lyfta fram och diskutera, får de, för det första, ett konkret exempel på vad detta med kritisk granskning faktiskt innebär. Den aktuella färdigheten realiserar och avmystifieras, blir till en konkret aktivitet snarare än ett slags mervärde eller effekt av en allmän inlästhet. För det andra, blir studenterna också stärkta i sin syn på sig själva som legitima deltagare i ett akademiskt forum. De har fått erfara att de, åtminstone i någon mån, kan förhålla sig aktivt till vetenskapliga texter och agera som statsvetare.

Skulle man dock inte kunna göra samma sak med en mer utmejslad, etablerad och robust argumentation? Då skulle man ju träna studenterna i att kritiskt granska akade-

miska texter samtidigt som de tillgodogör sig ämnets mest centrala resonemang och argumentationer. Jag skulle vilja svara nej på den frågan. När texter är alltför täta, blir det helt enkelt väldigt svårt för studenter att klara av denna aktivitet. När argumentationen i en text t.ex. är särdeles sammanhängande, underbyggd och bearbetad lyckas studenterna sällan hitta eller plocka fram "rätt" saker, varpå diskussionen kring texten återigen riskerar att bli alltför vag eller allmän. Detta betyder självfallet inte att man inte *också* ska använda sådana texter i sin undervisning. Min poäng är bara att man bör fundera på vad det är man vill att studenterna mer konkret ska lära sig i förhållande till en specifik text och fundera på hur väl lämpad denna text är för just detta ändamål.

Forskarens favorittext är således inte nödvändigtvis universitetslärarens bästa text. Att en text genererat viktiga insikter i förhållande till forskning medför inte med nödvändighet att texten *också* är speciellt lämpad för att träna studenterna på en rad akademiska färdigheter. När vi väljer kurslitteratur bör vi därför inte enbart utgå ifrån forskningsmässiga kvalitéer, utan även ta texters pedagogiska potential i beaktande. Vi bör dessutom vara medvetna om att det kan föreligga en spänning mellan dessa. Att en text har bländat oss som akademiker med sin excellens kan således *också* innebära att den bländar studenterna när de ämnar kritiskt ganska densamma.

För att sammanfatta så menar jag att man aktivt bör träna studenterna i denna svåra och abstrakta färdighet i kritisk granskning, snarare än bara vänta på att den successivt ska växa fram. I träningen av denna viktiga aktivitet, bör man dels använda sig av en avgränsad diskussion, dels fundera på huruvida texten man valt verkligen erbjuder en bra möjlighet för träning av just denna färdighet. Kanske kan en (i vissa avseenden) svagare text ha oanade styrkor just när det kommer till träning av kritisk granskning?

REFERENSER

Dahlin, Bo, 2007. "Fristående skolor och segregation – 'Give a dog a bad name and hang him?'" , *Utbildning & Demokrati*, vol. 16, nr 1, s. 31-51.

Linda Ekström är verksam vid CeSam (Centrum för de samhällsvetenskapliga ämnenas didaktik), Stockholms universitet.

E-post: linda.ekstrom@cesam.su.se

Döden i seminariesalen

Ola Svenonius

Då och då kommer man över en text som innebär ett verkligt genomslag i ens intellektuella utveckling. Ett bra exempel på en sådan text i mitt fall är "Death and Furniture: The rhetoric, politics and theology of bottom line arguments against relativism" av Derek Edwards, Malcolm Ashmore och Jonathan Potter (1995). Det är en text som går i clinch med realistisk retorik och ontologi, och som röjer mycken vidskepelse om vad relativism är – och inte är – ur vägen. Den är en engagerad och rolig text om en av de mest grundläggande frågorna inom samhällsvetenskapen. Jag använder "Death and Furniture" (D&F) i *Teorier om tolkande och kritisk forskning*, en kurs för C- och masterstudenter. Texten är otroligt givande att använda som diskussionsunderlag, om än bitvis något svårtillgänglig.

Death and Furniture är inte bara en kul titel, det är *också* ett fönster in mot metodundervisningens praktik i högre utbildning. Hur många har inte mött (eller själv använt) den gamla gesten att knacka i ett bord för att understryka dess existens? Hur många har inte använt döden som exempel för att visa att verkligheten *verkligen* finns? Jag har själv mött båda dessa retoriska uttryck. De är så vanliga eftersom de är instinktivt riktiga – Edwards m.fl. kallar dem "undeniability devices" (D&F, s. 28). Precis därför använder författarna dessa argument som utgångspunkt för att öppna upp diskussionen om relativism.

I D&F reflekterar Edwards m.fl. över två "bottom line arguments", alltså sådana som